

Kako bodeimo imenovali čveterokotnik, kateri je enakostran in pravokoten?

Enakostran - pravokotni čveterokotnik.

Zapomnite tedaj: „Enakostran - pravokotni čveterokotnik zove se tudi kvadrat“. Kakošne podobe so toraj ravni ali plošnjadi kocke? —

Naloge za pismeno izdelovanje: 1. Kako nastane ogel? — 2. Kako kot? — 3. Kako nastane pravi kot? — 4. Kaj zovemo krak? — 5. Kaj imenujemo navpičnico? — 6. Koliko kotov je na kocki? — 7. Kaj imenujemo podobo ali lik? — 8. Kaj je kvadrat? — Narisaj nekoliko pravih kotov! — 9. Narisaj več kvadratov! — (Dalje prih.)

P o ž e n č a n .

Kakor „Slovenski Glasnik“ — tako so že prej „Novice“ povedale, da se v Poženčanovih rokopisih hrani še mnogo gradiva, katero naj bi se nikar ne pogubilo, marveč naj bi zagledalo skoro beli dan! In res — že l. 1865 pošlje dr. J. Sterbénc naši Matici Mateja Ravnika rja Poženčana rokopisno zapuščino, ktera je poznamnjana v njenem zapisniku št. 338 in priobčena v Letopisu za 1867, str. 49. — Jaz sem jo bil nekoliko pregledal, in 7. jun. 1866 v III. seji odboru nasvetoval, naj se vsaj deloma spravi na svetlobo. Med rokopisi se nahaja malo da ne trikrat prepisana povést: „Popotvanje na Spicbergen“ in v nekem spisku britkostna opombica: „Ali bom zato se trudil, da se moje delo po prahi valjalo, ali se celo zgubilo, kakor se je zgodilo z mojim spisom: »Popotvanje na Spicbergen (Utopljeni), ali zaupanje na Boga«, kar sem bil iz francoskega prestavil. Delo je obseglo blizo 30 pisanih polj; lepo, mikavno in podučno berilo bi bilo to, pa se je pri g. X. zgubilo. Ta zguba mi je tako težko djala, da sem bil eno leto spet v to obernal, da sem to delo v drugič prestavil“. Kakor se kaže, se je prva prestava poznej našla. Poslal se je bil čedniši rokopis po mojem nasvetu družbi sv. Mohora zastonj, in ta ga je iz spoštovanja do ranjkega res dala natisniti pod naslovom:

„**Utopljeni, ali potovanje na Ostrovid**“. Kratkočasna in podučna povest. Poslovenil M. Ravnika r Poženčan. Na svitlo dala družba sv. Mohora. V Celovcu 1867 v mali osmerki str. 117.

V dopisu do ranjkega tajnika A. Janežiča sem opomnil, da bi nemški „Spitzbergen“ po slovénski reklo se morebiti „Ostrovice“; in berž ko ne po tej opombi je tiskalo se potem „Ostrovid“, toda po zmoti (— vid nam. — vice). — Kako lepo in podučno je vse berilo, razvidi se najbolje iz njegovega konca, kateri je pomenljiv vzlasti sedANJI čas na pr.: „Terpljenje in veselje se vedno versti v človeškem življenji. Vsak človek se ima več ali manj bojevati z nesrečo in grenjavami tega

sveta. Ena sama podpornja v nesreči in ena sama berzda v sreči so verne resnice. Če je pa kdo po nemarnosti opustil te pomoči, in je iz veselja v nesrečo zabredel, oh na to se rada obupnost nesrečnega polasti; on mermra, on se jezi nad previdnostjo Božjo, koja vendar vse prav in po pravici ravna. Njegova nesreča ga toliko bolj peče, ko si jo je sam zadolžil, in on kmalo opeša. Kdor pa je vedel svoje zaupanje na Boga staviti, tega Bog nikoli ne zapusti ob času poskušnje. Verni človek povzdiguje svoje roke proti nebu, vedno goreče moli, Bogu daruje svoje terpljenje, in ako to dalj časa terpi, doseže z molitvijo neizrečeno tolažbo, zajme serčno vdanost. Ta tako globoka resnica, katero vsakdanja skušnja poterjuje, je naše čase popolnoma neznana. Kogar nesreča v sredi lahkote najde, in revež, ki ni mogel iz nadloge, v kateri je rojen, obá se derzneta zoper Vsegamogočnega mermrati. Nesreča ju pelje v obup in dostikrat, da bi tako ne, v prezgodnjo smert.

Oh, da bi bil vsaj zarod, ki spodraša, tej nejeveri odtegnjen! Otrokom vdihnimo ljubezen in strah do Boga, zgodaj jih učimo spoznavati njegovo vsegamogočnost, dobrotljivost in modrost; oživimo v njih verne občutke; dajmo jim razumeti, da človeška osoda na zemlji je samo od zgorej odvisna, da je nam terpljenje koristno in pomore k naši resnični sreči — časni in večni. —

Enakega obsega so „Zgodbe“, ki se nahajajo v lastnem zvezku, poslovenjene največ iz francoskega, ter spisovane pod Semičem l. 1839 — na pr.: „Od smerti obujenje (sp. August Col'n. Iz Courier françois). Dnevi nadloge in čudno rešenje. Etelred in Etelviga. Sirotno dekle. Lukrecia jaka Rimljanka. Mesečna Lucija Olivier. Papagaj reši nedolžniga. Aurain, fajmošter (iz Lettres Vendéennes). Blagi pobeč Armand. Spreobrnjeni tolovaji. Gojzдна hiša. Leokadija. Marija Stuartka, Škocijska kraljica. Mermrav. Gelazijovo sveto pismo. Johana Rodriguez, ali poterpežljiva žena. Iz hudobneža svetnik. Škodlivi nasledki igre. Limbar nedolžnosti in vertnica ljubezni na kervavim vojskim teriši. — Premišljevanja v obliki pridig ali cerkvenih ogovorov i. t. d.“ —

Vnet za slovansko vzajemnost je pisaril Mirko Poženčan nekdanj ilirski, in jel si sestavljati „Ilirsko-Němački Slovar“, kterega I. del (A — N) se nahaja v ostalini, z nemškim predgovorom. V njem pravi, naj bi se gornji in dolnji Iliri (Slovenci pa Hrvatje s Srbi vred) zedinili v književno-ilirskem jeziku, kakor ga pišejo v Zagrebu „Danica, Novine i. t. d.“; ljudstvu naj bi se potrebno slovstvo dajalo še dalje v njegovem narečji. — Pozneje je obdeloval bolj samo slovenščino, in o njej se je ohranil dokaj čedno spisan „Slovar slovensko-nemški“ spet le v I. delu (A — O). — Vredoval je pogostoma si tudi „Pravila pri nekdanjih pisavcih najdene slovenske imena lože spoznati“.

Največi po obsegu pa so njegovi bajeslovni, povestni ali zgodovinski rokopisi: „Stari sled slavjanstva“. Za te so bili izvoljeni trije odborniki pregledovalci, in v VI. seji 7. marca 1867 so poročali soglasno, naj se porabijo v Letopisu slovenske Matice, toda le nekteri razdelki, ki so dobri in zanesljivi. Odbornik Davorin Terstenjak, poprošen, da jih v ta namen vredí, spremlja jih v podučnem in zabavnem delu narodnega koledarja za l. 1868 z naslednjim resničnim predgovorom:

„Odbor »Maticе Slovenske« mi je izročil spise rajncega Matevža Ravnikarja Poženčana, naj presodim, ali imajo kakošno znanstveno veljavo, in ali so vredni, da jih »Matica« na svoje stroške izdaja. Ker nisem samo z rajnim pisateljem in izvrstnim domoljubom osebno znan bil, temuč sva si tudi pogosto dopisovala, zato sem rad prevzel to opravilo ne le iz prijateljske ljubezni do rajncega, ampak tudi iz ljubezni do slovenske književnosti.

Slovstvena zapuščina rajncega Poženčana . . . obstaja iz historičnih in mythologičnih preiskav, v katerih pa ni najti systematičnega razporedjenja. Kakor mi je večkrat sam pisal, hotel je s Šafarikovimi preiskavami Slovence seznaniti, zraven tega pa tudi svoja posledstva приметniti. Za slovensko knjigo nam tako še ipak priraste velik dobiček, da Šafarikove izvrstne »starožitnosti« vsaj »in nuce« in po domače tolmačene dobimo po trudu Ravnikarjevem. Ravnikar je bil sloveč domorodec, in tako je prevelika ljubezen do slovanstva ga v znanstvenih preiskavah večkrat od prave poti zapeljala. Tudi je bil samouk, kakor smo vsi pisatelji slovenski stareje dobe — zato se v njegovem rokopisu nahajajo nekteri pretresi in reki, kateri bi utegnili slovenskemu slovstvu lice otemniti. Historično povedenje Kolarjevo je tudi tu pa tam našega Poženčana zmotilo, zato sem več člankov izbrisal, in le one za natis priporočil, katerih najostrejša kritika ne bode mogla celó zavreči. Ne dolgo pred svojo smrtjo mi je sam pisal, da hoče, ako mu bode zdravje dopuščalo, marsikaj predelati in se v preiskavah slovanske zgodovine edino kritičnih starinoslovcev držati. Kar sem jaz pridjal, to stoji pod opazkami. Poženčan se je pri spisovanji teh sestavkov večí del ravnal po Hanušu. Tudi tukaj sem nekatere reči izbrisal in to s toliko večo pravico, ker je Hanuš sam očitno svoje zmote preklical posebno gledé avatarizma v slovanski mythologiji. Ipak ti članki bodo služili učeči se naši mladeži slovenski za gradivo in napotek v virnike v staroslovansko bajeslovje“.

Po tem predgovoru nasledvajo Poženčanovi spisi str. 5—39: „I. razdelek. Sled Slovencev med nekdanjimi narodi. Azija, prvi dom Slovencev. V Evropi. — V Letopisu l. 1869 pa str. 24—57: II. razdelek. Sled Slovencev po zemljopisu stare Evrope. Ime Sloveni, Slovani, Slovenci. Vinidi — Veneti. Antje. Srbi. — Nektera ne-

slovenska ljudstva v soseščini Slovincov. Dovod, da so Slovenci staro evropsko ljudstvo, iz njih sosedov“. — Str. 57 je v oklepkih čitati: „Dalje v prihodnjem letopisu“. — Da nadaljevanja tega doslej ni, vzroki temu so notranji in zunanji. Spisi Poženčanovi, da bi služili na korist, morali bi se razumno izbirati in predelovati, ne le prečertovati, kar pa ni lahko delo, marveč sitno in mučno, vzlasti pisateljem, kateri sicer radi delujejo na književnem polju. Razun tega dohajajo Matici od leta do leta boljši spisi in to v toliki obilici, da omenjenih manj izbranih lahko pogreša, ktere vendar zvesto shranjuje spisovalcu v hvalni spominj in prihodnjim preiskovateljem domačih stvari v porabo.

Zgodovinski obrazci.

Avstrijska ljudstva v starodavnih časih.

Vsi ti navedeni narodi so prišli po dolgih in kervavih bojih v I. stoletji po Kr. stalno pod Rimsko gospodstvo. Sicer so že v zadnjem stoletji pr. Kr. Rimci razširjali svojo oblast nad ljudstva onkraj jadranskega morja, po Cezarjevi smerti 44. pr. Kr. so skušala ta ljudstva iznebiti se rimskega upliva in Ilirski Japodi so napadali rimske naselbine Oglej in Terst (Tergeste). Ali l. 34. je premagal Oktavijan mesto Metul, ter podvergel ilirska plemena, a keltska do Donave sta pa njegova pastertka Druzij in Tiberij, in Donava je bila meja Rimski oblasti. Ob reki so stavili terdnjave, iz katerih so potem nastala mesta, kakor n. pr. Lavreacum ob Anži, kjer se v Donavo izliva in Carnuntum (dan. Petronell) ne daleč od Dunaja. Osvojene dežele so ločile v provincije; naj bolj važne med njimi ste Norika in Panonija. Norika je obsegala Bistriško dolino na Tirolskem, Solnograško, Gorenjo Avstrijo do Donave, Dolenjo Avstrijo do Golovca (Kalenberga) *) blizu Dunaja, potem Štirsko, Koroško in majhen del Kranjskega. Rimci so jo delili v pobrežno Noriko poleg Donave do grebena severnih Alp in v notranjo Noriko. — V pobrežni Noriki je bil že omenjeni Laureacum, Juvavo (Salzburg), Lentia (Linc) i. dr. v notranji pa Celeia (Celje), Virunum in Tiburnija na Koroškem. — Panonija je bila na desnem obrežji Donave od Kalenberga do ustja reke Save, ta je obsegala današnjo Ogersko ta stran Donave, Slavonijo, severno-vzhodno stran Hervaške (Civil-Kroazien) in vzhodno stran Kranjske, Štirske in Dolenje Avstrije. Pozneje za cesarja Trajana (98—117 p. Kr.) so razločevali Gorenjo-Panonijo, severo-zahodno, tedaj tudi naše dolenske kraje od Dolenje (jugo-vzhodne). V Gorenji-Panoniji so bila mesta: Vindobona (Dunaj) uže omenjeni Carnuntum, Petovio (Ptuj), Siscia (Sisek) ob izlivu Kolpe v Savo, potem Aemona,

*) Kalenberg pri Dunaji navadno slovené: Golovec, a ime izvira od gält, gält (gelt), kar pomeni nerodovitnost (jalovost), Galtenberg (pust hrib).